

“Maar de Heer zal uitkomst geven”

psalm 42:5, Statenberijming 1773

Onlosmakelijk hoort bij deze woorden die langwerpige, metalen, luidruchtige Holland Electro-stofzuiger uit mijn kindertijd. Wanneer mijn moeder de kokosmat in de kamer stofzuigde, zong zij boven de luidruchtigheid uit met haar machtig mooie en onvergetelijke stem. Meestal zong ze 'Maar de Heer zal uitkomst geven'. Het was een tijd die voor haar erg moeilijk was, een tijd vol tegenspoeden. Haar geloofsvertrouwen droeg haar, en daar hoorden psalmen bij en liederen waarnaar ze graag luisterde bij NCRV's *De wereld zingt Gods lof* en EO's *Muzikale Fruitmand*. Ik luisterde mee, aanvankelijk vanuit de box. Zo leerde ik de eerste geestelijke liederen. De oorsprong voor mijn latere doctorale hoofdvak, de hymnologie, stamt uit deze tijd, dat kan niet anders.

Lucretia van Merken

In de achttiende eeuw (om precies te zijn: van 1721-1789) leefde Lucretia Wilhelmina van Merken. Zij was een dichteres van Remonstrantsen huize en maakte deel uit van het dichtgenootschap *Laus Deo Salus Populo*. Haar werden de tegenspoeden van het leven beslist niet bespaard en ze schreef er in 1762 een leerdicht over: 'Het nut der tegenspoeden', dat door Hildebrand wordt genoemd in zijn *Camera Obscura* (1839). Lucretia berijmde ook enkele Psalmen, de meest intense, de meest bekende. Zoals de Psalmen 23, 90 en 91, 121 en ook 43 en het daarbij behorende 42. 't *Hijgend hert, der jagt ontkomen*, dat is háár tekst, die met slechts één wijziging in de derde regel werd overgenomen in de Statenberijming van 1773.

Lucretia ken ik sinds 2001 toen de Remonstrantse hoogleraar Eric Cossee, meeleezer van mijn

*Lucretia Wilhelmina van Winter,
geboren van Merken*

doctoraalscriptie over berijmingen en bewerkingen van Psalm 23, me wees op de schrijfster van deze psalm in de Statenberijming. Dat was ware Entdeckersfreude! De aan 'hoogmogende heeren Psalmberijmers' toegedichte Statenberijming bevat dus ook teksten van een vooruitstrevende Remonstrantse vrouw en dan dus ook nog niet de geringste onder de psalmen! Zelf was Lucretia allesbehalve blij wanneer haar teksten werden veranderd en ze schreef dan ook een pittig gedicht over de 'Psalmverbruysers' en 'prulpoëten van de kerk'. Het was de tijd dat er nog geen copyright bestond. In het mooie boek van Simon Vuijk, *Verlichte verzen en kolommen. Remonstranten in de letterkunde en tijdschriften van de Verlichting 1720-1820* is een heel hoofdstuk aan Lucretia van Merken gewijd.

Psalmen toepassen

Wat mij nu zo raakt is dat de zangeres uit de 20e eeuw, mijn moeder, en de dichters uit de 18e eeuw, Lucretia, gemeen hadden dat zij de psalmen toepasten in hun eigen leven, en in de duisternissen daarvan. En dat mijn moeder dus de woorden van Lucretia zong, dat raakt mij ook, hoewel dat een ontdekking achteraf is. Voor mij maakt het één het ander nog sterker. Psalmen, toegepast in existentiële levensomstandigheden, maken die liederen van ooit tot een grote kracht in het nu.

Toen mijn moeder vier jaar geleden stierf en we de afscheidsdienst voor haar voorbereidden, samen met de predikant van wie ikzelf nog catechisatie had gehad, was er geen enkele twijfel: het vijfde couplet van psalm 42 zóu gezongen worden en wel uit de 'oude' berijming! Om recht te doen aan haar, die ons deze woorden voorgezongen had en die ons daarmee een geloofsvertrouwen meegegeven had, waar we op onze beurt weer kracht uit konden halen in onze eigen donkere momenten. Wat was dat indrukwekkend om ze te zingen, die woorden, met deze keer niet de stofzuiger, maar het orgel uit onze thuiskerk in Roden als begeleiding. Het was op Goede Vrijdag, toen we haar lichaam uitdroegen en te rusten legden naast onze vader, aan wie ze precies 60 jaar voordat ik deze woorden schrijf, haar ja-woord gaf.

De moeder, de vrouw

Later werd aan de kostbare herinneringen aan mijn zingende moeder ook het gedicht van Martinus Nijhoff, *De moeder, de vrouw*, verbonden. Prof. dr. Niek Schuman begon met dit gedicht zijn serie colleges liturgiek, die ik 20 jaar geleden volgde. Het begin van mijn 'weg van de liturgie'. De dichter hoort een vrouw zingen, die op een schip, tussen de oevers van de rivier door de brug aangevaren komt. Ze zingt psalmen en evoceert daarmee voor de dichter, die in het gras gelegen een kopje thee aan het drinken is, zijn psalmzingerende moeder. *O, dacht ik, o, dat daar mijn moeder voer. Prijs God, zong zij, Zijn hand zal u bewaren.*

Een gedicht dat op een hyperpersoonlijk niveau gelezen kan worden: een zoon bij wie de gedachtenis aan zijn moeder wakkergezongen wordt bij het horen van bepaalde klanken en woorden. Ik herken dat, wanneer ik weer mijn moeder zingen hoor *Maar de Heer zal uitkomst geven*.

Het gedicht kan ook functioneren als een sterk beeld van wat wezenlijk is aan liturgie: de overzijden die elkaar raken, het oproepen van herinneringen uit het verleden in het heden met het oog op toekomst. Het anamnestic van de liturgie. En daar horen zeker ook de psalmen bij en het geloofsvertrouwen van hen die ze ons hebben voorgezongen of die ze voor ons hebben berijmd of bewerkt.

Telkens als ik mij afvraag wat mij raakt en waarom, kom ik er op uit dat kostbare teksten voor mij gekoppeld zijn aan mensen, die me die teksten hebben aangereikt, voorgezongen of die door hun bijzondere manier van omgaan met leven en geloven aan hun eigen teksten een extra, namelijk geloofwaardige dimensie meegeven.

In het boekje *Wij zijn de eersten niet. Teksten tussen hoop en vrees & een nieuwe getuigenkalender*, geschreven door Niek Schuman, staat in het 'Gebed bij twijfel' een regel die mij zeer na aan het hart ligt en die ik ook regelmatig bid in de liturgie: *“Maar telkens weer kom ik U tegen, op het spoor gezet door goede mensen, betrouwbaar en eerlijk voor U en zij zijn U blijven vertrouwen, in de donkere uren van hun leven zijn zij de worsteling met U begonnen en lieten U niet los, op hoop van zegen.”*

Terug naar de stofzuiger. Maar nu naar mijn eigen. Wat zing ik zelf boven mijn weinig luidruchtige Philips FC 9018 uit? Het is *Dag der dagen*, lied 775 uit het Liedboek van 2013. En nee, niet omdat in dat lied staat 'alle aan het stof ontrukten', maar wel omdat het zo'n indrukwekkend lied is, dit 'andere Dies Irae', dat het verlangen uitzingt dat er uitkomst komen zal.

Want mamme, ik lijk steeds meer op jou.

ds. Johan Meijer

*Dit artikel heb ik enkele weken geleden geschreven voor Woord en Dienst
ik deel het ook graag met u en jullie allen.
Dit met toestemming van de redactie van W&D.*